

2018-10-25

Till Miljö- och energidepartementet

Remissyttrande betänkande "Hållbara vattentjänster", SOU 2018:34

VA-i-tiden

VA-i tiden har beretts möjlighet att lämna remissyttrande över betänkandet av utredningen om hållbara vattentjänster, SOU 2018:34.

Va-i-tiden är ett nätverk ([se va-i-tiden.se](http://se.va-i-tiden.se)), bestående av enskilda fastighetsägare som är representanter från områden som berörs av planerade kommunala tvångsanslutningar till vatten och avlopp från Köping, Orsa och Smedjebacken, och från liknande områden i Dals-Ed, Ekerö, Finspång, Höör, Kungsör, Köping, Munkedal, Mörbylånga, Nacka, Nordanstig, Piteå, Trosa, Tyresö, Umeå, Vänersborg, Vännäs och Åstorp m fl. Vi för talan för tiotusentals fastighetsägare runt om i hela landet.

Denna skrivning har beretts av Kent Leonardsson, Peter Ridderstolpe Smedjebacken, Rolf Almstedt, Orsa och Lars-Göran Carlsson och Anders Segerberg, Köping.

Sammanfattning

Hållbara vattentjänster måste vila på säker grund. Va-i-tidens grundstenar är miljö, trygghet, demokrati och ekonomi. Många kommuner har redan visat att man inte klarar va-frågan på ett bra sätt. Vi är övertygade om att det inte blir bättre för att fler verksamhetsområden beslutas till alldeles för höga kostnader för kommuner och enskilda brukare.

Vi anser att våra förslag på ett bättre sätt gynnar landsbygden.

Våra sjöar är undernärda. När vi människor blir sjuka av vatten och avlopp är det oftast en kommunal anläggning som brustit och då drabbar det många människor.

Att välja själv - en trygghetsfråga.

Vad är problemet när miljö och hälsa inte hotas av våra enskilda avlopp?

VA-i- tiden anser att utredningens syfte måste vara att förbättra tillämpningen och ansvarsfördelningen av vattentjänstlagen. Följande huvudpunkter vill vi särskilt betona:

1. Miljö
2. Trygghet
3. Demokrati
4. Ekonomi.

Utifrån dessa fyra huvudpunkter vill vi särskilt trycka på följande:

1 Miljö

- Kommunala VA-verk skall omfattas av förslaget till ny vattentjänstlag och gälla på samma sätt som för övriga va-anläggningar.

- Utgångspunkten för skyddet av människors hälsa och miljön ska utgå från vattendirektivets nyttokostnadsprincip, högsta möjliga miljönytta till lägsta möjliga kostnad, dvs kostnadseffektivitet. Åtgärda de värsta källorna till förorening först, dvs industri, jordbruk och kommunernas va-anläggningar med både ledningsnät och reningsverk.

- Det måste finnas en möjlighet att göra en rimlighetsavvägning av behovet av en vattentjänst utifrån skyddet av människors hälsa och miljö och teknikneutraliteten.

Valen skall ske i nämnd ordning:

- 1 enskild lösning, 2 gemensamma lösningar, 3 kommunala lösningar.

2 Trygghet

- Resonemang kring samhällets sårbarhet saknas i utredningen. Vi anser, i den värld vi lever idag, att enskilda avlopp är både säkrare och tryggare för den enskilde samt mer kostnadseffektiva.

- Vi anser att enskilda fastighetsägare idag inte får den rådgivning och service i VA-frågor från kommunernas sida som krävs för goda va-beslut, vilket också utredningen vidimerar. Den enskilde fastighetsägaren får själv söka kunskap hos konsulter och leverantörer av utrustning, utan att besitta nödvändig kunskap.

3 Demokrati

- Va-i-tiden anser att utredningen vilar på en felaktig demokratisk grund då vi som företräder många enskilda fastighetsägare ej givits möjlighet att delta med våra kunskaper som fastighetsägare, dvs ett demokratiskt underskott.

- Samhället bör ta initiativ till att tillskapa en intresseorganisation för enskilda fastighetsägare i alla dialoger kring va frågor med stat, länsstyrelse och kommuner för att eliminera det demokratiska underskottet.

- Bättre rättssäkerhet och en likvärdig bedömning av enskild VA-anläggning krävs, varför ansvaret för va-tjänsterna skall gå tillbaka till staten.

4 Ekonomi

- Vi upplever att de 290 kommunerna vid beslut om verksamhetsområden tillämpar fri prissättning avseende anslutningskostnaden (100 tkr - 1 miljon kr).

- Det stora eftersatta investeringsbehovet, för utbyte av vatten och avloppsledningar hos Sveriges 290 kommuner, uppskattat till 800 miljarder kronor, kommer att innebära dramatiskt höjda va taxor i närtid enl 8 av 10 va chefer i Sverige. En fortsatt utbyggnad av landsbygd, innebär att underhållet ökar ännu mer.

- Vi avvisar förslaget till avloppsdeklarationer, då kommunerna redan idag har detta tillsynsansvar enligt lagen, då vi redan idag betalar för tillsynen via skattsedeln.

Statements

Demokratiskt underskott i bemanningen av utredningens expertgrupp

Inledningsvis anser vi att det föreligger ett demokratiskt underskott i sammansättningen av utredningens expertgrupp som bestått av berörda myndigheter, kommuner och organisationer, alltså endast ett representativt urval men däremot inte brukarna eller de presumtiva brukarna i form av enskilda fastighetsägare med enskilt VA.

Vi anser att vi med våra upplevelser och åsikter om hur kommunerna tillämpar LAV i förhållande till enskilda fastighetsägare skulle självklart ha närvarat i utredningen. Va-i-tiden som organiserar tiotusentals fastighetsägare är en naturligt språkrör för de enskilda fastighetsägarnas va-intressen i Sverige.

Direktiv

Dir.2017:57 är för snävt satta

3.1 s 41, Initialt vill vi särskilt understryka att de givna kommittedirektiven och de kompletterande tilläggsdirektiven enligt vår åsikt är alltför snävt avgränsade för att verkligen kunna åstadkomma en reell positiv förändring i utvecklingen av vatten, avlopp och miljön i hela Sverige med utgångspunkt från syftet för EU:s vattendirektiv, miljöbalken och de Svenska miljömålen.

1.7, 4.9.2 Allmänna avloppsanläggningar är undantagna i förslaget

1.7 s 32, Allmänna avloppsanläggningar enligt lagen 2006:412 Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (dvs kommunala anläggningar) är undantagna från förslaget .

4.9.2 s213, "Allmänna anläggningar kan undantas eftersom va-huvudmän i allmänhet får anses ha kapacitet för att hantera egenkontrollen av sina små avloppsanläggningar på ett professionellt sätt."

Vi anser inte att man skall undanta kommunala avloppsverk i förslaget till ny vattentjänstlag då vår upplevelse och erfarenhet, är att dessa inte lever upp till de regler som gäller va som skydd för människors hälsa och miljö.

Vi vill i detta sammanhang exemplifiera detta med Köpings kommuns föroreningar i Mälaren i relation till de 235 fastighetsägarna utmed Köpings norra Mälarstrand. Utsläppen för hela kommunen från vattendrag, industrier och reningsverk och bottensediment i Mälaren är 20 000 kg fosfor/år, och därtill hamn samt åkrar och skog utmed Mälaren. Reningsverket står för 1100 kg, varav 100 kg från breddningar. Detta skall jämföras med fritidshusområdena som släpper ut mindre än 20 kg/år. Liknande beräkningar har en grupp vid Mjöle-kusten i Umeå kommun gjort för sina ca 1000 fastigheter, liksom en grupp i Torrobo i Smedjebackens kommun, och kommit till samma slutsats. När fastigheterna kopplas in på det allmänna reningsverket, så kommer utsläppsmängderna att öka, eller bli lika stora som tidigare, dels av ovan nämnda fosfor. Generellt, så kommer, då dessa områden ansluts till kommunala reningsverk mängden plastpartiklar, läkemedel, virus, bakterier och syreförbrukande ämnen att öka i vattendragen och näringsrikt men förgiftat slam läggas på täckta

deponier, dumpas i nedlagda gruvhål, eller torkas och kan komma att eldas upp för att utvinna näringsämnen.

För snäva direktiv gör att landsbygden får svårt att leva

När man studerar utredningens konsekvensbeskrivning slås man av, som vi tidigare anförde, att kommittédirektiven är alldeles för snäva för att åstadkomma en verklig förändring i utvecklingen av ansvar för vatten, avlopp och miljön i hela Sverige, inte bara i storstäder utan även på landsbygden. Detta är särskilt viktigt, eftersom våra politiker gärna framhåller att hela Sverige ska leva.

Kommunernas tvångsanslutningar till va driver människor ifrån deras hem och stugor

Kommunerna använder översiktsplanen, PBL, plan och bygglagen, LAV (vattentjänstlagen), miljöbalken, som instrument för att legalt tvångsansluta enskilda fastighetsägare till kommunala verksamhetsområden. Konsekvenserna av denna tillämpning ser vi idag över hela Sverige där tvångsanslutna enskilda fastighetsägare inte har råd att bo kvar i sina med egna händer byggda hus, på grund av kommunernas fria prissättning av anslutningskostnad till verksamhetsområde, alltifrån 100 tkr upp till 1 miljon kr, och istället drivas av förhoppningen att nuvarande fastighetsägare ersätts med bättre bemedlade och kapitalstarkare fastighetsägare som ger kommunen större skatteintäkter.

De totala kostnaderna för den enskilde fastighetsägaren skall beräknas och kommuniceras av kommunen inför ett planerat VA-område. Detta ska innefatta både anslutningskostnader, kostnader på egen tomt och brukskostnader, för att den enskilde inte skall drabbas av kommunernas fria prissättning av anslutningskostnader till kommunalt va.

Undermåligt vatten kan innebära skadeståndsanspråk för kommunen

VA- i tiden konstaterar att FN:s generalförsamling 2010 uttalat att tillgång till vatten är en mänsklig rättighet. Vatten är enligt livsmedelslagen ett livsmedel, men att dricksvatten är enligt högsta domstolen 4746-17, dom 2018-06-14 en produkt, som om dricksvattnet är undermåligt från kommunala va-verket kan innebära skadeståndsansvar för kommunen. Det är därför viktigt att Sverige utifrån EUs vattendirektiv och nyttokostnadsprincipen skapar en VA-lagstiftning som möjliggör flexibilitet för hela landet, såväl för tätort och landsbygd vad gäller teknikval för vattenförsörjningen.

Grundvattennivåerna sjunker

Vattentillgången i Sverige minskar enl SGU, vilket kan innebära vattenbrist. Då bör hushållningsprincipen i miljöbalken gälla, vilket innebär att ordningen för besluten måste innebära att 1. enskilda lösningar och 2. gemensamma lösningar ligger före valet av 3. kommunal vattenförsörjning.

5 s269 ff, Resonemang kring samhällets sårbarhet saknas i utredningen.

Enskilda avlopp är säkrare och kostnadseffektivare

I konsekvensbeskrivningen saknas helt och hållet ett resonemang kring sårbarhet i VA som beskrevs i 2005 års utredning. Vår omvärld och vårt land har under senare tid blivit alltmer sårbart, vilket när det gäller vatten inte kan frångås, utan en reflektion kring vad detta kan innebära, då vatten är en mänsklig rättighet enligt FN som ingen människa kan klara sig utan längre tid utan att dö.

Att välja själv är en trygghets fråga. Den enskilde människans trygghet försämras om man inte själv kan påverka sin egen va situation, utan tvingas lita på samhällets storskaliga lösningar.

Vid kris och krig återstår då torrdassen. Hur löser samhället dricksvattnet åt glesbygden, när tätorten kräver de stora resurserna för att sjukdomar inte skall spridas och dricksvattenförsörjningen inte fungerar?.

Vi syftar på sårbarhet i allmänna VA-anläggningar med bakterier i dricksvatten som vi sett i Östersund, Karlstad, Finspång osv. Vi tänker på risken för sabotage, terrorattacker, cyberattacker och krig mot VA-verk. Det är enkelt att slå ut ett helt VA-verk genom en cyberattack vilket för övrigt dåvarande inrikesministern Anders Ygeman sa i Agenda mars 2017. Med tanke på den alltmer osäkra omvärld vi lever i, känns en inriktning mot enskilda och samfälliga va-anläggningar mer säkra, än de storskaliga kommunala lösningar som nuvarande vattentjänstlag och samhällsutvecklingen vilar på. Va-i-tiden anser att en förändring mot enskilda va-lösningar utanför våra storstäder och tätorter, dvs hela vår landsbygd i Sverige måste göras. Vi förespråkar därför när det gäller utredningens två alternativa vägar – en snabbare utbyggnad av allmänt va, respektive enskilda avlopp, är enskilda avlopp oftast kostnadseffektivare och harmonierar med vattendirektivets nyttokostnadsprincip, bästa möjliga miljönytta till lägsta kostnad.

EU hotar med miljardböter. Svenska reningsverk uppfyller inte reningskraven, men detta motiveras med retention. Enskilda avlopp skall bedömas efter samma krav.

Sverige hotas av miljardskadestånd för utsläpp från kommunala reningsverk. I Sveriges svar, som lämnades i augusti, åberopas retention på 63-91 % som svar till EU kommissionen på skriftliga frågor om rening av avloppsvatten i Sverige (Överträdelse nr 2002/2130 och 2009/2310). Man skriver: "Citat: Till följd av vattnets långa rinntid, från utsläppspunkten vid reningsverket till dess vattnet når det kvävekänsliga området, påverkar utsläpp från de aktuella reningsverken inte de kvävekänsliga områdena förrän flera år senare. En jämförelse mellan samtida mätningar av kvävekoncentrationer vid ett reningsverks utsläppspunkt och vid inloppet till det kvävekänsliga området kan bland annat av detta skäl inte användas för att bedöma efterlevnad." slut citat.

Det är rimligt att göra någon annan bedömning av retentionen, när det gäller enskilda avlopp på landet.

Det är inkonsekvent att miljökontoren på HaV:s instruktioner inte beaktar retention av fosfor och kväve i mark från enskilda avlopp. Vi kräver en rättvis bedömning av enskilda avlopp jämfört med de kommunala avloppen, baserad på naturvetenskaplig fakta.

Synpunkter på utredarens förslag

4.2 s150, Nationell plattform för hållbara vattentjänster, central tillsynsväglädd myndighet

Den statliga styrningen skriver utredningen, är långt ifrån samordnad, vilket styrker vår uppfattning att endast en aktör ska ha helhetsansvar, vilket ska vara staten eller den myndighet som företräder staten. Vi tillstyrker förslaget om en nationell plattform för samverkan av hållbara vattentjänster, likaså förslaget om en central tillsynsväglädd myndighet.

Vi som enskilda fastighetsägare och va-konsumenter bör ha en given plats i ett nationellt mötesforum, för diskussioner om helheten i/och inriktningen med hållbara vattentjänster. VA-i-tiden är villig att tills vidare ingå i ett sådant forum.

3:1 s 41, Skyddet för miljö och hälsa skall utgå ifrån vattendirektivets nyttokostnadsprincip

Utredningens grundprincip är att ta fram förslag, som oavsett om det rör enskildas avlopp eller allmänna VA-lösningar, så behöver de säkerställa skyddet för människors hälsa och miljön, i vilket vi instämmer.

Däremot anser VA-i tiden att utgångspunkten för skyddet av människors hälsa och miljön ska utgå från vattendirektivets nyttokostnadsprincip, dvs högsta möjliga miljönytta till lägsta möjliga kostnad, dvs kostnadseffektivitet.

Vi ser idag att många av Sveriges 290 kommuners tillämpning av LAV §6, istället för att skydda människors hälsa och miljö, istället förstör människors fysiska och psykiska hälsa och miljön.

4:1 s 145, Ansvaret för vattentjänsterna skall ligga på staten och ej på kommunerna

Utredningen anför att utföra vattentjänster är ett ansvar som alla delar. Samhället, i det här fallet kommunen, har enligt utredningen detta ansvar. Vår utgångspunkt är att samhället i detta fall är staten som har ansvaret för vattentjänsterna i vårt samhälle, inte de 290 kommunerna. Bakgrunden till vår åsikt är att vi upplever, av egna erfarenheter i dialog med andra och genom domstolars utslag i VA-ärenden, att kommunerna vare sig har kompetensen eller resurserna att hantera ansvaret för vattentjänstlagen, trots att staten har delegerat myndighetsutövningen till kommunerna.

Vi anser att detta delade ansvar för vattentjänsterna innebär att ingen har helhetsansvar vilket åskådliggörs tydligt. Kommuner bedömer olika och domstolarna likaså.

Kineserna säger att delat ansvar är ingens ansvar och resultatet blir därefter varför staten måste ta detta ansvar för att få hållbara vattentjänster i Sverige.

4.4.3 s 163 ff, Olika alternativ till va lösningar skall alltid utredas och jämföras utifrån nyttokostnadsprincipen

Utredningens förslag till "att lösa konflikten och problemen med kommunal utbyggnad av vattentjänster, är att kommunen innan beslut fattas ska göra en bedömning av om behovet kan tillgodoses på annat sätt med motsvarande skydd för människans hälsa och miljö, innebärande

en möjlighet att i en befintlig bebyggelse åtgärda bristfälliga va-anläggningar istället för att bygga ut allmänt VA, och att i ny bebyggelse acceptera enskilda eller gemensamma va-anläggningar, om det efter utredning bedöms vara en sammantaget motsvarande eller bättre lösning.”

Förslaget är ett steg i rätt riktning men är alldeles för vagt och otydligt. Vår upplevelse är att det finns inget incitament för en kommun att utreda om det finns möjlighet att på ett annat sätt, än med en allmän VA-anläggning uppnå motsvarande skydd för människors hälsa och miljö.

När miljöbehovet utreds ska hänsyn även tas till markretention, markförhållande och avstånd till vattenrecipient från befintliga avloppsanläggningar. Miljöbehovet skall påvisas och kvantifieras genom verkliga mätningar och inte enbart baseras på schabloner. Den påstådda miljöeffekten av en kommunal VA-anläggning ska beräknas och redovisas och därefter jämföras med den nuvarande situationen (där samtliga avloppsanläggningar borde vara godkända och fungera enligt gällande regler under förutsättning att kommunen fullgjort sitt tillsyns- och åtgärdsarbete). I första hand bör alltid inventering och ev åtgärdande av befintliga avloppsanläggningar genomföras om det inte finns uppenbara skäl till att en kommunal VA-anläggning är att föredra. Åberopas hälsoskäl skall dessa redovisas på liknande sätt.

Vid utredning av miljöbehovet skall även hänsyn tas till kapacitet och reningsgrad på det kommunala avloppsreningsverket, som idag inte alltid uppfyller de krav som ställs. Att anlägga kommunala VA-anläggningar som enbart resulterar i att avloppsvatten förflyttas från en plats till en annan, med sämre reningsgrad än traditionella lösningar som trekammarbrunn med infiltration, septiktankar med BDT infiltration mm, borde inte betraktas som ett tillräckligt miljöskäl. Då är småskaliga effektiva avloppslösningar istället är att föredra.

Värt att betona är att läckande ledningar i städerna också påverkar vattendragen. Detta bidrag till näringstillskott är stort. Ifall markens retentionsförmåga är tillräckligt att fånga näringsämnen, bakterier, virus mm i städerna, så borde den också göra det landsbygden i närheten av vatten.

Våra upplevelser från t ex Köping resp Umeås och Smedjebackens kommuner, innebär att man byter ut godkända enskilda och gemensamma va-lösningar till en miljö- och hälsomässigt sämre kommunal lösning. Detta är oacceptabelt, mot gällande lagstiftning och miljömål, och undergräver allmänhetens förtroende för myndigheterna.

4.4.3, 4.4.4 s163 ff, Bättre rättssäkerhet och likvärdig bedömning krävs av enskild VA-anläggning

Det föreligger enligt vår åsikt idag ingen rättssäkerhet för en likvärdig bedömning av fastighetsägare med enskild VA-anläggning från de 290 kommunerna i Sverige, vid tillämpning av vattentjänstlagen. I en rättsstat som Sverige måste det ske en enhetlig likvärdig bedömning över hela landet vid tillämpning av LAV, vilket förutsätter att staten skall återkalla sin delegation av myndighetsutövningen vad gäller LAV.

4.4.4 s 168; 4.5 s 179-181, Ett beslut om ett kommunalt verksamhetsområde måste kunna överklagas

Den enskilde fastighetsägaren är i ett stort underläge gentemot kommuner och myndigheter då det gäller att bevisa att miljö och hälsa inte hotas.

I miljölagstiftningen gäller omvänd bevisföring, dvs fastighetsägaren måste bevisa att dennes va-anläggning är ok. I all annan lagstiftning gäller att den som påstår någonting också skall bevisa det, men inte i miljölagstiftningen.

Vattentjänstlagen bör, förutom att beslutanderätten för LAV skall åvila staten eller den myndighet som den utser, och alltså inte kommunen, även förändras vad gäller det demokratiunderskott som finns, då enskild fastighetsägare idag inte kan överklaga ett beslut om anslutning till verksamhetsområde annat än genom laglighetsprövning enligt kommunallagen.

Vår upplevelse är att en laglighetsprövning idag av ett kommunalt beslut om tvångsanslutning till ett verksamhetsområde, som av enskild fastighetsägare överklagas till förvaltningsrätt, innebär att förvaltningsrätten endast prövar lagligheten av beslutet. Förvaltningsrätten bortser helt ifrån om kommunen genomfört den inventering av VA som LAV §6 och dess rekvisit föreskriver, när de prövar ett överklagande avseende lagligheten av beslut om verksamhetsområde. Förvaltningsrätten betraktar denna avsaknad av inventering enbart som en lämplighetsfråga, vilken rätten inte anser sig behöva pröva i ett mål om lagligheten om beslut om verksamhetsområde.

Detta innebär ett demokratiskt underskott då en fastighetsägare inte i förvaltningsrätten kan få en rättslig prövning om det överhuvudtaget föreligger en fara för människors hälsa eller miljö när kommunen beslutar om ett sådant.

Ett beslut om kommunalt verksamhetsområde måste kunna överklagas utifrån huruvida rekvisiten enligt LAV paragraf 6 är uppfyllda eller ej.

Kommunernas olika tillämpning av beslut om verksamhetsområde, ofta utan inventering, innebär att fastighetsägare utsätts för en rättsosäkerhet med olika tillämpning i LAV § 6. I en rättsstat som Sverige, är detta inte acceptabelt.

Att överklaga till Mark- och miljödomstolarna kräver att anslutningspunkterna är kända. Det har visat sig omöjligt att överklaga i många fall, eftersom kommunerna, avsiktligt?, informerar fastighetsägarna om placeringen av anslutningspunkterna mycket sent i projekteringen. Ibland får fastighetsägaren först vid grävningen reda på var va-anslutningspunkten kommer placeras.

Domar i Mark och miljödomstolen visar hur odemokratiska kommuner agerar och kör över sina egna invånare, t ex mål M 4656-14.

VA-i tiden anser till skillnad från utredningen att vattentjänstlagen ska skötas av staten istället för kommunerna.

4.4.6 s 170. Rimlighetsavvägning utifrån nyttokostnadsprincipen

Det måste finnas en möjlighet att göra en rimlighetsavvägning av behovet av en vattentjänst utifrån skyddet av människors hälsa och miljö och teknikneutraliteten.

Dvs valet skall ske i nämnd ordning

- 1 enskild lösning
- 2 gemensamma lösningar
- 3 kommunala lösningar

4.5.4 s 178, Dialog, inte monolog

Här föreslår utredningen att planen för vattenförsörjning ska lämnas för samråd och granskning för att öka det demokratiska inflytandet över hur kommunen planerar för att ansluta fastigheter till kommunalt avlopp och vatten innan kommunfullmäktige tar beslut. Våra upplevelser och erfarenheter från samråd med kommuner är dessvärre väldigt negativt, här utmärker sig många kommuner, t ex Köping, där samråd är liktydigt med monolog, då man med stor otydlighet talar om vad som gäller, men inte lyssnar.

Samråd

Att utredningen nu föreslår ett krav i vattentjänstlagen på att kommunerna ska se till att det finns en långsiktig plan för vattenförsörjningen för att öka det demokratiska inflytandet för fastighetsägare med enskilda avlopp, förändrar inte den våg av tvångsanslutningar till kommunala verksamhetsområden som nu pågår från kommunernas sida, utan någon som helst inventering av enskilda va-anläggningar före kommunfullmäktigebeslut. Det har även förekommit tvångsanslutning före kommunfullmäktigebeslut. Detta demokratiska underskott, i kombination med avsaknad av möjlighet att överklaga till förvaltningsrätt, kan endast enligt vår uppfattning åtgärdas om helhetsansvaret för vattentjänstlagen återgår till staten och dess mer kompetenta myndigheter.

4.8.1 s 189 ff; 5.9.2 s 306 ff, Ansvar att göra tillsyn åvilar kommunerna.

AvloppsdeklARATIONER skall inte behövas.

Utredningen framhåller i 5.4 att den kommunala självstyrelsen innebär att det är kommunerna som avgör hur mycket tillsyn som ska genomföras. Vi anser det är helt felaktigt att kommunerna kan tillåtas att medvetet bryta mot sitt från staten delegerade myndighetsansvar för tillsyn av enskilda va-anläggningar utifrån miljöbalken. Här syns tydligt resultatet av det delade ansvaret i va. Utredningen anger att för att kommunens tillsynsmyndigheter ska få kunskap om alla 836 000 små avlopp behöver man, om obligatorisk avloppsdeklaration inte blir verklighet, göra tillsynsbesök på mer än 100 000 avlopp varje år. Vår syn är att ansvaret åligger kommunerna enligt lag och då ska det utföras, vilket kommunerna får prioritera istället för att lämpa över detta på fastighetsägarna genom pålaga med avloppsdeklaration.

4.8.6 s 201 ff, Vetenskaplig grund för tillsyn saknas. Gränsvärden i viss mät punkt ej specificerade.

Utredningen säger att det i nuläget saknas oberoende kunskap om vilka prestanda olika tekniklösningar har. Om denna kunskap inte finns hos kommunerna idag, hur kan miljölagstiftningen

då påstå att en enskild va lösning inte är förenlig med gällande va-lagstiftning, dvs ett rent subjektivt tyckande. Alla beslut skall vila på saklig grund.

Det krävs att tillsynen har en vetenskaplig bas att stå på för sina beslut. Argumenten får inte vara tvivelaktiga motiveringar, som "förhindra övergödning", "rätt till dricksvatten", "rädda våra vattendrag" etc. Många fastighetsägare har fått sina avlopp utdömda av kommunerna på mycket tvivelaktiga grunder. Avlopps döms ut utgående ifrån ålder, eller i avsaknad av vissa produkter och inte på utförda prover. Kommunernas handläggning av enskilda avlopp behöver anpassas till nuvarande kunskap.

Kommunernas utgångspunkt är att en avloppsanläggning är en miljöfarlig verksamhet enligt Miljöbalken. Slutsatsen är att avloppsvatten ska avledas och renas eller tas omhand på så sätt att olägenhet för människors hälsa eller miljö inte uppkommer. Det som anges som skadligt är kväve, fosfor, organisk material (syreförbrukande), bakterier och virus. Till det skulle man kunna tillägga hormonstörande ämnen, läkemedel och ämnen som är skadliga för vattenlevande organismer såsom tungmetaller etc.

Det logiska borde vara att man därefter anger vilka gränsvärden som är tillåtna i en viss mätpunkt lämpligen i dricksvattenbrunnar eller i borrhål för provtagning av grundvatten. Denna målbeskrivning saknar kommunerna helt. Man missar alltså den logiska fortsättningen dvs. att ställa upp ett verifierbart mål för vad som ska uppnås. Miljö behovet skall påvisas och kvantifieras genom verkliga mätningar och inte enbart på tyckanden. I stället riktar kontrollanternas in sig på vilka prylar som ska finnas. Diskussion om inköp av dessa prylar a) överhuvudtaget behövs för att uppfylla målet, eller om det b) medför en sänkning av en viss parameter som står i proportion till investeringen existerar inte.

4.9 s 203 ff, Egenkontroll och kommunernas tillsyn av va-anläggning brister pga kompetens

Enligt miljöbalken är fastighetsägare med egen va-anläggning ansvariga för att deras avloppsanläggning följer de regler som finns. Kommunen ska sedan utöva tillsyn på dessa. Enligt utredningen är det många kommuner som inte hinner med att utöva tillsyn av alla va-anläggningar, och idag, skriver utredningen att det finns 180 000 anläggningar, som inte uppfyller grundläggande krav på skyddet av miljön och människors hälsa. Utredningen säger att forskning har visat att fastighetsägare saknar incitament för att på eget initiativ åtgärda sina avlopp. Vi efterfrågar vilken forskning som avses för denna slutsats från utredningen sida och som ligger till grund till förslag till åtgärd?

Utredningen anser att åtgärdandet av egenkontroll av enskilda avlopp behöver bli bättre och kommunernas tillsyn behöver bli effektivare, då de idag inte har resurser för tillsyn, för att klara en hållbar åtgärdstakt för de befintliga bristfälliga små avloppen. Därför föreslås bland annat en bättre rådgivning till fastighetsägare kring små avlopp som kan bidra till en effektivare handläggning i kommunen. VA-i tidens upplevelse och erfarenhet är att det inte förekommer någon rådgivning idag från kommunernas sida i huvudsak beroende på bristande intresse, bristande resurser men framförallt bristande kompetens i VA- frågor.

Vem kan man lita på för att va-åtgärder skall få rimliga kostnader

Många fastighetsägare har undrat på vem man idag kan lita på. Leverantörer av utrustning, köpta konsulter, tidigare ägare av huset eller andra. Tillsynspersonal från kommunerna får idag inte ge råd, eftersom deras uppgift är att kontrollera resultatet av den enskildes åtgärder.

Åtgärderna skall vara proportionerliga i förhållande till skyddsnivån och grundade på undersökning av potentiella fördelar och kostnader för en viss insats eller brist på insats. Här får inte ligga orimliga kostnader för att uppnå obetydliga minimala förbättringar av skyddsnivån.

4.9 s 203 ff, Kommunerna är tillsynsansvariga och har inte fullgjort sitt ansvar

Enligt SCB är det ca 950 000 fastighetsägare med enskilt va, jordbruksföretag, små företag med små enskilda avloppsanläggningar som direkt berörs av utredningens förslag till att införa obligatoriska avloppsdeklarationer vart sjunde år, till en uppskattad kostnad på mellan 1500 kr– 5000 kr per deklaration och fastighetsägare.

Utredningen anser "att ansvaret för att många små fastighetsägare inte uppfyller lagens krav, kan anses vara delat mellan staten, kommunerna och de enskilda fastighetsägarna."

VA-i tiden delar inte denna uppfattningen och som framförts tidigare menar vi på att det är kommunerna, som tillsynsansvariga enligt delegation från staten, som inte fullgjort sitt uppdrag och arbete för att utöva tillsyn. Återigen menar vi på att kinesernas talesätt att delat ansvar är ingens ansvar och det måste ske en förändring av detta till en ansvarig. Det är ju så att alla fastighetsägare har tidigare fått sina avlopp godkända av kommunerna.

4.9 s203 ff, 4.11 s227 ff, Rådgivning och tillsyn skall göras av kommunerna, kostnaden skall gå på skattsedeln

Utredningen menar att genom införande av en obligatorisk avloppsdeklaration kommer det ansvar, som fastighetsägarna redan idag har enligt miljöbalken för sina små avloppsanläggningar, att förtydligas. Genom avloppsdeklarationen menar utredningen att fastighetsägaren får en ökad kunskap om sitt avlopp och ett tydliggörande av det ansvar de har som verksamhetsutövare, samt underlätta för dem att utöva det ansvar de har för egenkontroll. Samtidigt kommer kommunerna att få ett strukturerat kunskapsunderlag med status för de små avloppen. Över tiden kommer detta att underlätta för den löpande tillsyn som kommunen ska bedriva på små avlopp.

Det ter sig mycket ologiskt och en smula provokativt att på grund av att kommunerna inte sköter sitt lagstadgade delegerade uppdrag från staten med tillsyn idag, så ska vi 950 000 enskilda fastighetsägare, genom en obligatorisk avloppsdeklaration, göra kommunens arbete, och betala mellan 1500 kr – 5000 kr för detta.

För kommunernas tillsynsansvar idag betalar vi kommunalskatt, varför en ytterligare pålaga starkt måste avvisas. Staten borde så länge tillsynsansvaret är delegerat till kommunerna klargöra att de också måste fullgöra sitt tillsynsansvar. Varför ska vi fastighetsägare betala för något som vi redan betalat genom skattsedeln? Att ett system med avloppsdeklarationer skulle kunna leda till fler egna initiativ och åtgärder från fastighetsägarnas sida och styra mot ökad åtgärdstakt och effektivare tillsyn tror vi inte på. Oaktat det kommunala självstyret måste riksdag och regering klargöra för kommunerna att de ska sköta sitt rådgivnings- och tillsynsansvar i VA annars bör det delegerade

ansvaret återkallas och återgå till staten för att de 950 000 enskilda fastighetsägarna ska få en likvärdig rådgivning och tillsyn och en rättssäker hantering i rättsstaten Sverige.

5.4 s274, Sveriges implementering av vattendirektivet har kommit långt

Utredningens bedömning i 5.4 är att alternativet att inte vidta några åtgärder, kommer att medföra för låg åtgärdestakt, vilket på sikt medför samhällsekonomiska kostnader till följd av försämrad miljö och hälsa.

Det blir inte så enligt vår uppfattning, då man underskattat retentionen för enskilda avlopp vid deras utsläpp i vattendrag. Vi ifrågasätter grunden för utredningens påstående i denna fråga. Var är de vetenskapliga bevisen för att miljö och hälsa skadas?

Utredningen anför att en underlåtenhet att vidta åtgärder också skulle stå i strid med vattenmyndigheternas åtgärdsprogram, samt att kraven i vattendirektivet inte uppnås, vilket skulle kunna medföra att Sverige får betala höga böter till EU.

Dessa påståenden ställer sig va-i-tiden helt frågande till. Vår uppfattning är att Sveriges implementering av vattendirektivet genom vattentjänstlagen har kommit betydligt längre än Grekland, Portugal, Ungern, Polen, Italien, Spanien. Vi betraktar detta påstående som ytterst dåligt underbyggt faktamässigt.

5.7.4 s 286 ff, Avloppsexpert skall kunna åtgärda enkla felaktigheter på va-anläggningar

Om en avloppsdeklaration ändå skulle bli verklighet och ska genomföras, föreslår VA-i tiden att de avloppsexperter som är ackrediterade att utföra avloppsdeklarationerna, också skall få ansvaret för att åtgärda undermåliga avlopp, på samma sätt som en auktoriserad bilverkstad får göra efter åtgärd av en tvåa på en personbil efter besiktning på bilprovningen. Avloppsexperten torde enligt vår uppfattning ha bättre kompetens för åtgärd av undermåliga avlopp än vad kommunen har att erbjuda. Därigenom behövs inte det som sägs i 5.7.4 under kostnad för tillsyn och för att åtgärda anläggningar, som av avloppsexperten vid avloppsdeklarationen fått underkänt, om denne med sin kompetens får vidta nödvändiga åtgärder för att åtgärda det undermåliga avloppet och släcka ner 2:an precis som på bilprovningen, eller att ge erforderliga råd till den enskilde.

5.7.6 s289 ff, Anslutningskostnaden är för lågt beräknad, investeringen är inte alltid möjlig att låna till

De siffror som Svenskt Vatten i en rapport har, om att det finns ca 1200 omvandlingsområden med behov av allmänt VA med beräknad anslutningskostnad på mellan 140 tkr till 200 tkr är enligt VA-i tiden rejält i underkant, utifrån de siffror på mellan 100 tkr och 1 miljon kr vi ser från tvångsanslutningar i Sverige.

Det bör här påpekas att många fastighetsägare är pensionärer och har små hus vars marknadsvärde understiger anslutningskostnaden till kommunalt va. Faktum är att pensionärer i allmänhet inte får låna i bank till anslutningskostnaden och kommuner tillämpar inte regeln i vattentjänstlagen § 36 om att få dela upp betalningen.

5.8 s 294 ff, Stort eftersatt underhållsbehov kan påverka bebyggelseutveckling och va-taxor

I konsekvensbeskrivningen om vilka aktörer som berörs av utredningens förslag sägs att inriktningen på att kommunen ska ansvara för vattenförsörjningen kan påverka bebyggelseutvecklingen. Som vi påtalat används översiktsplan, plan och bygglag, miljöbalken och vattentjänstlagen som instrument för att påverka bebyggelseutvecklingen i en kommun. En utveckling mot alltmer storskalighet i va, innebär också att det stora eftersatta investeringsbehovet, för utbyte av vatten och avloppsledningar hos Sveriges 290 kommuner, idag beräknat till 800 miljarder kr, kommer att öka ytterligare.

VA-taxorna kommer att höjas drastiskt i närtid, som 8 av 10 VA-chefer i Sveriges kommuner har yttrat sig, bekräftas av Knivsta kommun med 7 % höjd anslutningskostnad 2018 och Svenskt vattens uttalande i SVT och SR P1 2018-10-25 om att avgifterna kommer att öka till det dubbla inom en tioårsperiod.

En fortsatt utbyggnad av landsbygden, innebär att underhållet ökar ännu mer.

5.8.2 s 298 ff, Vi avvisar förslaget om system för registrering av avloppsdeklarationer

Förslaget om avloppsdeklaration påverkar, som utredningen framhåller, inte nuvarande ansvarsfördelning eller vilka krav anläggningen enligt miljöbalken ska uppnå. Det handlar om att kommunernas tillsynsansvar enligt lag istället läggs på en avloppsexpert, och att fakturan går till fastighetsägaren, vilket vi avvisar.

För fastighetsägare som inte lämnar in en avloppsdeklaration ska kommunen enligt utredningen få ta ut en miljöstraffavgift på 3000 kr. Va- i tiden avvisar detta, då detta i realiteten innebär, att då kommunen brister i sin myndighetsutövning med tillsyn, så ska avloppsdeklaration göras. Om det inte görs, ska kommunen ha 3000 kr i vite av fastighetsägaren för denna underlåtenhet. Detta, trots att det ursprungligen beror på kommunens oförmåga och det kommunala självstyret, att inte genomföra sitt tillsynsansvar, utan andra aktörer ska utföra arbetet.

Vi anser att de beräkningar och siffror kring avloppsdeklarationer, måste ifrågasättas om de är tillförlitliga utifrån endast ett telefonmöte med Swedac.

Vi avvisar förslaget om system för registrering av avloppsdeklarationer.

5 s 269 ff, Konsekvensbeskrivningar

5, Sverige måste ändra inriktning från ytterligare allmän VA, till enskilda och gemensamma VA-lösningar

Eftersom vattentjänstlagen i grunden har ett teknikneutralt förhållningssätt, liksom vattendirektivet, förespråkar VA-i tiden användning av olika tekniklösningar, enskilda liksom gemensamma vid sidan av det allmänna VA-verksamhetsområdena, då de ger samma miljönytta men är betydligt mer kostnadseffektiva. Teknikutvecklingen går dessutom hela tiden framåt inom VA-området.

Den nuvarande VA-lagstiftningen är ett betydande hinder för byggande av bostäder på landsbygden säger landsbygdskommitten på grund av kostnaderna för VA. Det gäller även omvandlingen av fritidshusområden utanför tätort Vi instämmer till fullo i detta .

Vi anser att Sverige måste ändra inriktning från ytterligare allmän VA, till enskilda och gemensamma VA-lösningar.

5.8 s 294, VVS branschen går en strålande framtid till mötes

Konsekvensbeskrivningen delar vi. De förslag som utredningen lägger kommer att innebära att VVS-branschen kommer att få en god sysselsättning och ha en strålande framtid om förslagen går igenom och vi presumtiva konsumenter av kommunalt va får ta notan. Det talas om investeringar på 1,5-2 miljarder kronor de närmaste åren, som landsbygdsbefolkning och fritidshusägare skall betala. Det måste finnas möjlighet att bo och verka på landsbygden, även i glest befolkade områden.

5 Övriga kommentarer till konsekvensbeskrivningen

Konsekvensbeskrivningen s 305 att förslaget om införande av avloppsdeklARATIONER ökar kommunernas arbetsbelastning under den första sjuårsperioden på flera sätt, delar vi inte. Kommunerna har ju idag enligt miljöbalken detta tillsynsansvar som nu föreslås utföras av andra, så någon ytterligare arbetsbelastning för dem kan ju inte uppstå enligt vår mening, då de inte gör detta arbete idag.

I konsekvensbeskrivningen s 306 uttalar utredningen att förslaget om ett krav på att kommunfullmäktige ska besluta om en plan för allmänna vattentjänster enligt 6 § vattentjänstlagen, innebär en ökad statlig styrning av kommunen. Vi kan inte se på vilket sätt detta förslag skulle innebära en ökad statlig styrning av kommunen?

Konsekvensbeskrivningen 5.9.3 s 308 säger att självkostnadsprincipen innebär att avgifterna inte får överstiga det som behövs för att täcka kostnaderna som är nödvändiga för att driva va-anläggningen. Vår upplevelse och erfarenhet från bland annat Köpings kommun är att ett verksamhetsområde för 235 befintliga enskilda fastighetsägare dimensioneras för 300 fastighetsägare och kostnaden läggs på de 235.

Va-i tiden vill samtidigt varna för stora kostnader och ansvar för vattenförsörjning under lång tid framöver. Denna kostnad kommer att bekostas av va-kollektivet. Ifall landsbygdsområden ansluts så kommer dessa kräva fortlöpande underhåll. Denna kostnad drabbar hela va-kollektivet.

5.9.6 s 314 Avloppsdeklaration. Förslaget innebär att kommunens tillsynsarbete kan effektiviseras eftersom de inkomna avloppsdeklarationerna kan utgöra underlag för tillsynsarbetet. Även kommunens myndighetsutövning underlättas då fastighetsägare besitter relevant information om sin anläggning. Enligt vår tolkning ska kommunens tillsyn ske genom myndighetsutövning på resultatet av en avloppsdeklaration. Vi förkastar detta förslag.

Vid genomförande av avloppsdeklaration säger utredningen att det är lämpligt att fastighetsägaren deltar och tidsåtgången beräknas till i genomsnitt en timme. Vi konstaterar att detta skulle utföras av kommunen inom ramen för deras tillsynsansvar.

Utifrån våra upplevelser och erfarenheter, när vi begär stöd och råd som enskilda fastighetsägare, av kommuner, länsstyrelser och övriga statliga myndigheter, konstaterar vi att dessa inte har möjlighet att ge svar och råd pga resursbrist.

Om resurserna inte finns, utifrån riksdagens beslut i miljölagstiftningen, kan inte de ansvariga aktörerna i samhället efterleva beslutad miljölagstiftning, vilket inte framstår som meningsfullt och seriöst.

Man måste ställa sig frågan om miljölagstiftningen kan ha en så hög ambitionsnivå om resurserna för att efterleva den inte finns. Vi kan inte ha en lagstiftning som inte efterlevs.

För att åstadkomma en fungerande va-hantering i Sverige bör ansvaret ligga på staten och inte kommunerna.

Vår utgångspunkt är att samhället i detta fall är staten, som har ansvaret för vattentjänsterna i vårt samhälle, inte de 290 kommunerna. Bakgrunden till vår åsikt är att vi upplever, av egna erfarenheter i dialog med andra och genom domstolars utslag i VA-ärenden, att kommunerna vare sig har kompetensen eller resurserna att hantera ansvaret för vattentjänstlagen, trots att staten har delegerat myndighetsutövningen till kommunerna.

Vi behandlas olika i de olika kommunerna pga de varierande och bristande kunskaperna hos kommunernas miljökontor.

Kineserna säger att delat ansvar är ingens ansvar och resultatet blir därefter, varför staten måste ta detta ansvar för att få hållbara vattentjänster i Sverige vilket också va-i-tiden instämmer i.

Det blir inte några "Hållbara vattentjänster", med delat ansvar.

Bilaga

Till vårt remissyttrande kring Hållbara vattentjänster bifogas bilaga 1. *"Sammanställning av argument inför vårt besök hos särskilde utredaren Anders Grönvall, 2017-12-08"*. Där framför vi nätverkets brukarsynpunkter på vattentjänstlagen och dess tillämpning från kommunernas sida, och de konsekvenser det får för oss enskilda fastighetsägare.

För Va-i-tiden

Rolf Almstedt, Orsa
Lars-Göran Carlsson, Köping/Uppsala
Kent Leonardsson/Smedjebacken
Anders Moen/Smedjebacken
Peter Ridderstolpe/Smedjebacken
Anders Segerberg/Köping

Sammanställning av argument inför vårt besök hos särskilde utredaren Anders Grönvall, 2017-12-08

Sammanfattning

Utifrån regeringens utredning och översyn för en nödvändig förändring i lagen om allmänna vattentjänster 6 § lagen (2006:412), finns anledning, att från oss fastighetsägare, påvisa nödvändiga förändringar. För att skapa bästa möjliga miljönytta till lägsta möjliga kostnad måste utgångspunkten vara fastighetsägarnas förutsättningar. VA-lösningarna ska vara småskaliga med uttalad hänsyn till miljön och bygga på ett hållbart system som även svarar för en god säkerhet vid driftsstopp orsakade av elavbrott, cyberattacker eller till och med terrorattacker.

Kommunerna måste bevisa att rekvisiten i § 6 LAV är uppfyllda, för att saklig grund för beslut om inrättande av verksamhetsområde finns. Det måste också vara ett självklart krav att en enskild fastighetsägare kan överklaga kommunens beslut utan att åsamkas stora kostnader för själva överklagandet i samtliga domstolar. Ingen fastighetsägare ska behöva berövas äganderätten till sin fastighet på grund av att kommunen prissätter anslutningskostnaden så högt, att den i vissa enstaka fall är högre än marknadsvärdet på fastigheten ifråga, dvs. en ren ekonomisk våldtäkt utifrån "metoo" resonemangen. En ytterligare självklarhet är strävan att finna alternativet till WC, speciellt i känsliga områden.

Fastighetsägarna med enskilda avlopp tillhör den grupp som mer än någon annan kommer påverkas av utredningens förslag. Vi har kunskaper om de små VA anläggningarna som vi äger och vi har också god kännedom om de lokala förutsättningar där vi bor och hur våra anläggningar fungerar tekniskt och miljömässigt. Våra synpunkter är sålunda viktiga för utredningen att ta till sig.

Utredningens uppdrag är bland annat att öka åtgärdstakten för små avlopp och att för detta ändamål föreslå förändringar i LAV som ger största möjliga miljönytta till lägsta möjliga kostnad. Denna ambition tycker vi är lovvärd. Vi oroas dock över att själva grunden för utredningsuppdraget bygger på en missuppfattning, nämligen att de små avloppen utgör en stor miljöpåverkan, och att de storskaliga systemen skulle ge bättre skydd mot övergödning och smittspridning. Denna verklighetsbeskrivning är inte korrekt. Uppfattningen att enskilda avlopp släpper ut lika mycket gödande ämnen som de kommunala reningsverken baseras på ett påstående som upprepats så många gånger att det tagit för en sanning. Sanningen är i själva verket, att de små avloppen släpper ut betydligt mycket mindre gödande ämnen till vattendragen än de stora reningsverken. Detta beror på ett flertal av små avloppsanläggningar har sitt utsläpp till mark och där immobiliseras fosfor. Endast anläggningar med direktutsläpp till vattendrag eller där markbäddar/infiltrationer ligger nära utströmningsområden bidrar med gödande fosfor till ytvatten.

De små avloppen är i själva verket ingen stor fråga för svensk vattenvård och för folkhälsan i Sverige. De små avloppens betydelse för övergödning av vattenförekomster och hav är marginell. Smittrisker handlar om enstaka brunnar. De kommunaltekniska avloppssystemen kan däremot slå ut vattenförsörjning för hela städer.

Att öka åtgärdstakten genom att omföra små avlopp med markbaserad rening till de storskaliga systemen kan vara ett mycket stort misstag. De kommer inte förbättra miljön eller folkhälsa, men kommer däremot kosta väldigt mycket pengar för både fastighetsägare och VA kollektiv.

Vi anser att småskaliga VA lösningar kan byggas både miljösäkra och kostnadseffektiva. Vår erfarenhet är att problem med enskilda avloppsanläggningar oftast kan avhjälpas med enkla åtgärder i den enskilda anläggningen. Vår uppfattning är att det bara i undantagsfall är miljömässigt eller ekonomiskt försvarbart att samhället tar över ansvaret för enskilda anläggningar. Lokala eller decentraliserade system baserade på källsortering och vattenhushållande teknik bör alltid vara förstahandsalternativet framför storskaliga vattenburna lösningar. I de fallen § 6 LAV tillämpas måste kommunerna visa att hälso- och miljöskäl för detta finns, dvs. rekvisiten enligt § 6 LAV är uppfyllda. Det kan tyckas vara en självklarhet att det alltid skall finnas saklig grund för beslut om inrättande av verksamhetsområden.

Bakgrund

Sveriges kommuner står idag inför ett stort underhållsbehov av ett föråldrat VA nät. Utifrån en undersökning av SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) som presenterades i *"Dagens samhälle"* 2012, uppgick den beräknade kostnaden till 500 miljarder kronor, för utbyte av gamla ledningar. Nyligen publicerat i HSB tidningen framgår det att 8 av 10 VA chefer i Sveriges kommuner varnar för framtidens VA taxor, de kommer att chockhöjas. Detta framtidsperspektiv rimmar dåligt med att hela Sverige skall leva. Landsbygden tycks gå en dyster framtid till mötes. Med chockhöjningar på VA taxor tillika övriga kostnader som landsbygden har, kommer ingen att ha råd att bo kvar med indragen kollektivtrafik, ökade vägkostnader skötsel av gemensamma anläggningar mm.

Tillgång på vatten av god kvalitet är en grundläggande rättighet för människan. Hanteringen av avloppsvatten och avloppsrestprodukter syftar till att skydda människors hälsa och miljö samt säkerställa god hushållning av naturresurser. Valet av VA-försörjning ska oavsett organisationsform enbart ha dessa syften. Detta är grundläggande i både PBL, MB och lagen om allmänna vattentjänster.

Samhället har en skyldighet att ordna vatten och/eller avloppsförsörjning i de fall där man av hälso- eller miljöskäl inte kan ordna försörjningen på annat sätt (med enskilda lösningar) (§6 LAV). Ekonomiska eller politiska uppfattningar får inte vägleda beslut om 6 LAV.

Vattentjänstlagen § 6 LAV utgår från att skydda människors liv och hälsa och skall vara ett skydd för miljön. En ändring av § 6 LAV är därför en absolut nödvändighet. Ett exempel är då kommunerna i Sverige utifrån vattentjänstlagens proposition, fattar ett offentlighetsrättsligt myndighetsbeslut, då kommunfullmäktige beslutar om kommunalt verksamhetsområde med stöd av vattentjänstlagen § 6. För att kunna åberopa § 6 LAV (*"skydd för människors hälsa och miljö föreligger"*) måste kommunen visa att dessa rekvisit föreligger och att det finns saklig grund för inrättande av ett verksamhetsområde. Det är inte den enskilde fastighetsägaren som skall bevisa att fastigheten utgör ett hot mot § 6 LAV utan det är kommunen som ska bevisa att ett hot föreligger.

Även Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet för kommunerna skall ha denna skyldighet (dvs. visa att rekvisiten för § 6 LAV verkligen finns). Rekvisiten är uppfyllda om VA problemen "är av den art att de inte kan lösas med enskilda anläggningar". För att förelägga om § 6 LAV, krävs således noggranna utredningar som visar att vattenförsörjning eller avlopp inte kan lösas enskilt.

Det sägs ofta att de små avloppen är sämre än de kommunala reningsverken. Detta är inte sant, små avlopp med markbaserad rening är bättre än kommunala reningsverk när det gäller att reducera smittämnen, läkemedelsrester och hormonstörande ämnen. Även kväve, fosfor

och andra näringsämnen samt tungmetaller och plastpartiklar immobiliseras i marken. Anläggningar med avstånd längre än 75-100 m från utströmningsområdet har i normalfallet ingen påverkan med t.ex. övergödning på ytvattenrecipienten, bäcken, sjön eller havet. Denna förmåga kan dock variera beroende på markförhållanden och markens pH värde.

För både enskilda fastighetsägare (FÄ) och VA-kollektiv innebär beslut enligt § 6 LAV mycket stora konsekvenser:

- Ekonomiskt (FÄ kan tvingas från hus och hem).
- Ansvarsmässigt (VA kollektiv tvingas garantera fungerande försörjning för perifert liggande områden under oöverskådlig tid).
- Bebyggelsemässigt (områden med gammal enkel bebyggelse omvandlas till modern stadsliknande bebyggelse, med krav bl.a. förskolor och skolor).
- Anspråkslös och för miljön ofta harmlös bebyggelse ersätts av ny bebyggelse med större krav på vatten, avlopp, sophantering, vägar, belysning och egna och allmänna kommunikationer,
- Detta skapar också konflikter mellan människor som vill bevara (ofta äldre och fattiga personer) och sådana som vill och har råd att bygga påkostade hus eller vill tjäna pengar på att sälja fastigheter.

Kommunerna använder sig ofta av § 6 LAV för att exploatera fritidshusområden grundat på att kommunerna i sina översiktsplaner enligt plan- och bygglagen uttrycker en politisk vilja att omvandla dessa områden till permanentboendekområden. Det kan även innebära en nyetablering av fastigheter i attraktiva sjönära lägen. Bägge dessa exploateringar görs för att på så sätt få in en mer välbeställd medborgargrupp i kommunen. Därigenom ges högre skatteintäkter och skattekraft för kommunen, medan de ursprungliga fritidshusägarna inte har råd att bo kvar då kommunerna själva beslutar om vad tvångsanslutningen till verksamhetsområdet ska kosta.

I de flesta kommuner används övergödning som skäl för anslutning till kommunalt VA. De små avloppen har dock i regel mycket liten betydelse för näringstillståndet i sjöar och vattendrag. I Sveriges inland dit Smedjebacken och Orsa kommuner tillhör, är övergödning inget problem, tvärtom är vattendragen där undernärda.

Våra krav

LAV infördes som rättighetslag för fastighetsägare (FÄ) i staden (FÄ som inte själva kan ordna fungerande VA) och för att avhjälpa reella miljöproblem. De senaste tio åren har lagen kommit att användas som en skyldighetslag där FÄ tvingas in i dyra och ur miljösynpunkt mycket tveksamma lösningar. Detta är oacceptabelt och kräver förändringar. Vi vill därför framföra följande krav för att förändra situationen:

1. Beslut om av § 6 LAV skall hanteras av en myndighet, inte av kommuner. I många kommuner används § 6 LAV trots att inga miljöskäl överhuvudtaget finns (jämför TV4/Kalla fakta-programmet "Stugupproret"). Denna lagvidriga tillämpning av LAV måste förhindras. Ett sätt kan vara att frånta kommunerna rätten att besluta och inrätta verksamhetsområden enligt § 6 LAV (t.ex. genom att besluten fattas av Länsstyrelsen/Vattenmyndigheten). Om beslutsrätten behålls på lokal nivå måste Länsstyrelsens/Vattenmyndighetens tillsynsansvar även inkludera rätt att upphäva felaktigt grundade beslut om kommunala verksamhetsområden.

2. Berörda måste bli informerade och ges tid och möjlighet att överklaga. Att som nu offentliggöra beslut om verksamhetsområden och anslutningsavgifter på kommunens hemsida/anslagstavla är naturligtvis helt oacceptabelt. Beslut måste delges direkt till de som berörs så att de ges tid och möjlighet att överklaga. Detta är nödvändigt för att uppnå rättssäkerhet, så att ingen skall få gå från sin fastighet och sitt hem p.g.a. höga anslutningskostnader.
3. Det måste finnas en möjlighet att överklaga kommunens beslut om verksamhetsområde utan att det innebär stora kostnader. Vi som drabbats av konsekvenserna av att inlemmas i ett verksamhetsområde och inte har de ekonomiska förutsättningarna att överklaga till förvaltningsrätten eller mark- och miljödomstolen, anser oss idag vara helt rättslösa gentemot godtyckliga kommunala beslut enligt § 6 LAV.
4. Beslut enligt § 6 LAV måste alltid föregås av noggranna och fackmannamässiga undersökningar av förhållandena i de enskilda fallen. Uppenbara skäl måste påvisas om att enskild VA-försörjning inte är möjlig. Det får inte finnas utrymme för godtycke!
För att förelägga om § 6 LAV, krävs således noggranna utredningar som visar att vattenförsörjning eller avlopp inte kan lösas enskilt.
5. Om § 6 LAV gäller ska den bästa lösningen användas för att lösa påvisade problem. Flera alternativa lösningar måste därför utredas och jämföras enligt av forskningen erkända uthållighetskriterier. Det innebär t.ex. att anslutning till kommunalt nät inte behöver vara det självklara alternativet. Vattenförsörjning från lokal vattentäkt/enskilda brunnar i kombination med sorterande lösningar kan många gånger vara betydligt bättre än de traditionella storskaliga systemen. Som de senaste åren visat kommer vattenbrist att bli ett problem även för Sveriges vattenförsörjning, 2017 års grundvattennivå är den lägsta sen SGU:s mätningar startade 1964. Därför måste även torra och halvtorra lösningar med återinfiltration av grävatten möjliggöras för kommunal verksamhet.
6. EU:s vattendirektiv förespråkar småskaliga lösningar i VA. Dessa är heller inte lika sårbara som ett kommunalt storskaligt system vid cyberattacker, elavbrott eller terrorhandlingar osv. Ett nytt ramdirektiv för vatten är på väg, där medborgarinflytandet stärks. Ett avloppsdirektiv är också på gång med fokus på avfallshierarki och kretslopp. Vi antar att ”torra” lösningar kommer att rekommenderas.
7. Det finns många exempel på att kommunerna inte kan styrka att rekvisiten föreligger inför ett beslut om verksamhetsområde. Detta innebär ett godtycke i ett offentligt myndighetsbeslut från kommunen, som innebär ett ingrepp i äganderättsprincipen för enskild fastighetsägare. I de flesta fall har FÅ enskilt vatten och avlopp, egen brunn, septitank, förbränningstoa eller andra lösningar som inte utgör någon fara för skyddet för människors liv och hälsa eller skyddet för miljön enligt § 6 LAV. Beslut enligt § 6 LAV innebär alltid stora kostnader och ingrepp för enskilda fastighetsägare och är inte rimliga utan upplevs som en ekonomisk våldtäkt av fastighetsägaren från kommunen, liksom stora kostnader och stort ansvar för VA-kollektiven. Pensionärer får inte heller låna i bank till anslutningsavgifterna i verksamhetsområden, vilket i sig utgör en åldersdiskriminering utifrån EU:s åldersdiskrimineringsdirektiv, äldre straffas av såväl kommunen som banken.

8. Det är vår upplevelse att det föreligger frågetecken mellan domstolarna om vem som ska pröva mål enligt § 6 LAV och att detta borde diskuteras i översynen av LAV. Beslut om § 6 LAV måste följa förvaltningslagen/övrig lagstiftning vilket innebär att berörda fastighetsägare skriftligen informeras och ges möjlighet att överklaga enligt normal svensk rättsordning.
Detta är också grunden till att en rättspraxis utvecklas. Att LAV inte följer normal svensk rättsordning är säkerligen ett skäl till att godtycke råder och gör det möjligt för kommuner att missbruka LAV.
9. Det är viktigt att en enskild fastighetsägare som drabbas av konsekvenserna av att inlemmas i ett kommunalt verksamhetsområde har möjlighet att överklaga till både förvaltningsrätten och Mark- och miljödomstolen utan att åsamkas höga rättegångskostnader som enskild person.
Vi som drabbas av följderna av att inlemmas i ett verksamhetsområde och inte har de ekonomiska förutsättningarna att överklaga hos varken förvaltningsrätten eller Mark- och miljödomstolen, anser oss idag vara helt rättslösa gentemot godtyckliga kommunala beslut enligt § 6 LAV.
Myndigheter får inte som nu sker fatta beslut om vår framtid över våra huvuden. Myndigheter måste föra en dialog med berörda och ge dem möjlighet att överklaga beslut utan att det innebär stora kostnader.
10. Vi kräver att lagen ändras så att en fastighetsägare med obebyggd tomt inte är skyldig att betala tvångsanslutningskostnad eller fasta såväl som rörliga kostnader för vatten man inte använder.
11. Vi kräver att fastighetsägare som har gemensam VA lösning utifrån anläggningslagen, skall få bibehålla denna VA lösning, utan att tvångsanslutas till kommunalt verksamhetsområde enligt § 6 LAV.
12. **Vårt krav och starka reaktion på kommunernas handlande i detta akuta läge är att, Utredningen tillika Hav och Vattenmyndigheten, ger en tydlig rekommendation till samtliga kommuner om ett omedelbart stopp för fortsatt bildande av verksamhetsområden, tills en ny lag är på plats. En i nuläget stark forcering av genomföranden, i beslutade verksamhetsområden, kommer att leda till ännu fler tragedier till ingen nytta för miljön eller hälsan.**

Utifrån TV4:s Kalla Fakta-program den 16 oktober kallat Stugupproret kring VA kan vi konstatera att det är många fastighetsägare som tvingas att lämna sina fastigheter och livsverk på grund av en godtycklig tillämpning av § 6 LAV från kommunernas sida. Det kan väl ändå inte vara meningen att § 6 LAV i en rättsstat som Sverige kan sätta äganderättsprincipen till våra fastigheter ur spel, dvs. en ren ekonomisk våldtäkt av den enskilde fastighetsägaren..

Vår förhoppning är att såväl utredningsgruppen som riksdagen inser att en ny LAV måste vara mer balanserad och flexibel med hänsyn till både kunskap om olika avloppslösningars miljöpåverkan och de enskilda fastighetsägarnas ekonomiska förutsättningar och behov för att vi ska kunna behålla en levande landsbygd i hela Sverige.

För VA i Tiden 2017-12-08

Kent Leonardsson, Anders Moen, Anders Segerberg, Lars-Göran Carlsson, Rolf Almstedt, Peter Ridderstolpe.